

მეთოდოლოგია Methodic of Teaching

კრიტიკული აზროვნების სწავლება ენის შესწავლის პროცესში

მეგი შალიკიანი-სხირელი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

e-mail: megishalikiani@yahoo.com

ინგლისური ენის სწავლებისას მასწავლებლების ძირითადი ყურადღება ოთხი ენობრივი უნარ-ჩვევის: კითხვა, წერა, მოსმენა და საუბრის განვითარებაზეა მიმართული. მიუხედავად იმისა, რომ მოსწავლეებისათვის ეს უმნიშვნელოვანესი უნარ-ჩვევებია, აუცილებელია მათი 21-ე საუკუნის უნარებით - კრიტიკულ აზროვნება, კრეატიულობა, თანამშრომლობა და კომუნიკაცია - აღჭურვა. ეს ყველაფერი შესაძლებელია შეუფერხებლად განვითარდეს ინგლისური ენის გაკვეთილზე. კრიტიკული აზროვნების დანერგვა შესაძლებელია ეფექტური შეკითხვებით. მოსწავლეებს ხშირად უჭირთ შეკითხვის ნიუანსების გაგება და ვერ ახერხებენ მართებული პასუხის გაცემას. სიტყვები: ახსენით, განიხილეთ, შეიმუშავეთ, კომენტარი გააკეთეთ და აღწერეთ, არის მხოლოდ ნაწილი იმ მითითებებისა, რომლებიც პასუხებს სხვადასხვა კუთხით მოითხოვენ. აუცილებელია დაისვას როგორც ფაქტობრივი, ისე ექსტრაპოლაციური და აღწერითი, შეკითხვები, რომლებიც ემყარება ქვედა რიგის სააზროვნო უნარების - დამახსოვრება, გაგება, გამოყენება და უმაღლესი რიგის სააზროვნო უნარების - ანალიზი, შეფასება, შექმნა - განვითარებას. სამართლიანად უნდა ითქვას, რომ კრიტიკული აზროვნება მნიშვნელოვანია რამდენიმე თვალსაზრისით. უპირველესად ის ეხმარება მოსწავლეებს დააკვირდნენ ობიექტს (ფაქტს, პიროვნებას, მონაცემებს) სხვადასხვა თვალსაზრისით, მაგალითად, მხატვარი, რომელიც სხვადასხვა კუთხიდან აკეთებს მოდელის ესკიზებს, აკვირდება ყველა დეტალს, აღმოაჩენს ახალ ნივთებს ყოველ ახალ კუთხეში. ეს მათ აძლევს გავიდნენ კომფორტის ზონიდან და ეჭვქვეშ დააყენონ თავიანთი წინასწარი წარმოდგენა ობიექტის შესახებ (თუნდაც ის მცდარი

წარმოდგენები, რაც დაფუძნებულია მათ წინარე ცოდნაზე) და გახდნენ უკეთ ინფორმირებულები. კრიტიკული აზროვნება ასევე გავლენას ახდენს მოსწავლეების პიროვნულ უნარებზე. კრიტიკული აზროვნებით და საკითხის სხვადასხვა კუთხით დანახვის შემდეგ, მოსწავლეები ხდებიან უფრო გონებაგახსნილი და ემპათიურები, კომუნიკაბელურები, უფრო მეტად თანამშრომლობენ თანატოლებთან და იღებენ და განიხილავენ მათ იდეებს. თუ მოსწავლეებზე, როგორც ინდივიდუალურ ადამიანებზე ვიფიქრებთ, შესაძლებელია ითქვას, რომ კრიტიკული აზროვნება ეხმარება მათ განავითარონ თავიანთი შემოქმედებითი მხარე, რაც საშუალებას მისცემს მათი აზროვნების პროცესს უფრო თავისუფლად წარიმართოს და მეტი შესაძლებლობები შეისწავლოს. ეს მათ უკეთეს გადაწყვეტილების მიმღებ პირებად აქცევს, რაც დაეხმარება მათ დაზოგონ დრო ამ გადაწყვეტილებების მისაღებად.

საკვანძო სიტყვები: კითხვა, წერა, მოსმენა, საუბარი

კრიტიკული აზროვნების უნარ-ჩვევების მნიშვნელობა და ღირებულება ამჟამად განიხილება, როგორც სოციალური უნარების გაუმჯობესება, გაძლიერებული კომუნიკაცია და დასაქმების შესაძლებლობების განვითარება. ერთის მხრივ, გადამწყვეტი საკითხია მოსწავლეების შესაძლებლობების სტიმულირება და გაძლიერება და სხვადასხვა დისციპლინებსა და მრავალფეროვან სოციალურ-კულტურულ და საგანმანათლებლო კონტექსტებში კრიტიკული აზროვნების უნარების პოპულარიზაცია. მეორეს მხრივ, მასწავლებლებს აქვთ შესაძლებლობა, შეაფასონ საკუთარი მრწამსი და მეთოდები, რათა გაზარდონ მოსწავლეების კრიტიკული აზროვნების უნარები.

კრიტიკული აზროვნება სხვადასხვაგვარად განიმარტება და განისაზღვრება. ათწლეულების წინ, ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნის 40-იან წლებში კრიტიკულ აზროვნებასა და განათლებასთან დაკავშირებულ სემინარულ კვლევაში ედვარდ გლეიზერმა (1941) განსაზღვრა კრიტიკული აზროვნება როგორც "უნარი იფიქრო კრიტიკულად" [გვ 409]. კრიტიკული აზროვნების კომპონენტებზე დაყრდნობით, გლეიზერმა აღნიშნა, რომ მნიშვნელოვანია, როგორც გამოცდილების დიაპაზონი, ასევე მათი დამოკიდებულება პრობლემების და საგნების გააზრებულად განხილვის, ლოგიკური გამოკვლევისა და მსჯელობის მეთოდების ცოდნასთან.

განსაკუთრებით საინტერესოა ტარა დელერეს განმარტება: "კრიტიკული აზროვნება ნიშნავს ლოგიკურ და კარგად გააზრებულ მსჯელობას. ეს არის აზროვნების გზა, რომელშიც თქვენ მარტივად არ მიიღებთ ყველა არგუმენტს და დასკვნას, რასაც თავს მოგახვევენ, არამედ გაქვთ საკუთარი დამოკიდებულება ამგვარ არგუმენტებსა და დასკვნებთან მიმართებაში. ეს

მოითხოვს სურვილს დაინახო, თუ რა მტკიცებულებებია კონკრეტული არგუმენტის ან დასკვნის დასადასტურებლად” [Tara DeLecce, 2018].

კრიტიკული აზროვნების უნარებისა და სწავლების პრაქტიკის საკითხებს მრავალი მკვლევარი განიხილავს. ენისი (2011), წამყვანი სპეციალისტი კრიტიკული აზროვნების დარგში, შეიმუშავა საკუთარი „მიდგომა“ (ფოკუსირება, მიზეზები, დასკვნა, სიტუაცია, სიცხადე და მიმოხილვა), რომელიც ხაზს უსვამს არგუმენტის გაგებას და შეფასებას. მან ასევე წარმოშვა კრიტიკული აზროვნების სუპერ-გამარტივებული კონცეფცია, რომელშიც ჩამოთვლილია კრიტიკული მოაზროვნის ატრიბუტები. ენისის თანახმად, კრიტიკულად მოაზროვნე გონებაგახსნილია და ცდილობს კარგად იყოს ინფორმირებული; კარგად განსჯის წყაროების სანდოობას; განსაზღვრავს დასკვნებს, მიზეზებსა და დაშვებებს; განიხილავს არგუმენტის ხარისხს; შეუძლია კარგად განავითაროს და დაიცვას გონივრული პოზიცია; სვამს შესაბამის დამაზუსტებელ კითხვებს; აყალიბებს სარწმუნო ჰიპოთეზებს; კარგად გეგმავს ექსპერიმენტებს; განსაზღვრავს ტერმინებს კონტექსტის შესაბამისი მეთოდით; გამოაქვს დასკვნები გარანტირებულად, მაგრამ სიფრთხილით; აერთიანებს ამ სიაში არსებულ ყველა საკითხს და თავად გადაწყვეტს, რა დაიჯეროს ან რა გააკეთოს.

კროკერმა და ბოუდენმა (2010) შემოგვთავაზეს შინაარსზე დაფუძნებული მიდგომის გამოყენება, როგორც კრიტიკული აზროვნების ენის შესწავლასთან შერწყმის ნომინალურ-ფუნქციური მიდგომა. მათივე აზრით, ნომინალურ-ფუნქციური მიდგომა და კრიტიკული აზროვნების საგანი იზიარებს სწავლის მსგავს შედეგებს. მათი კვლევის თანახმად, „თვითკორექცია, იდეების გარკვევა, განსხვავება, მიზეზების დასახელება, შესაბამისი კითხვების ფორმულირება, კავშირების დამყარება და შედარება“ სწავლის შედეგების მაგალითებია, რომლებიც შეგიძლიათ მოიძებნოს ნებისმიერ დისციპლინაში (გვ. 3). კროკერსა და ბოუდენს (2010) მიაჩნდათ, რომ ერთადერთი განსხვავება იმაშია, რომ კრიტიკული აზროვნების შემთხვევაში მოსწავლეებში მოსალოდნელია შემეცნებითი უნარების გაუმჯობესება, ხოლო ნომინალურ-ფუნქციური მიდგომა მიზნად ისახავს „ამ კოგნიტური უნარების გამოხატვის ან გამოსახვის“ შესაძლებლობის გაუმჯობესებას მოსწავლეებში (გვ. 3) ამრიგად, შინაარსზე დაფუძნებული პროგრამის საშუალებით ორი დისციპლინის კომბინირება აძლიერებს ენის გაკვეთილზე კრიტიკულ აზროვნებას. ასეთი მიდგომა საშუალებას იძლევა მოხდეს კრიტიკული აზროვნების უნარების განვითარება წინასწარ დაგეგმილ ნომინალურ-ფუნქციური სწავლის შედეგების მიღწევასთან ერთად.

ენის სწავლების პროცესში გამოვლინდა კრიტიკულ აზროვნებასა და ენის სწავლების სხვა მნიშვნელოვან ელემენტებს შორის კავშირის უამრავი მაგალითი. ეს მაგალითები ხელს უწყობს

კრიტიკული აზროვნების უნარის განვითარებას უამრავი აქტივობის მეშვეობით, რომლებიც ხორციელდება ენის კლასის საკომუნიკაციო გარემოში. ეს მოიცავს აქტივობების ისეთ ტიპებს, როგორცაა კამათი „მომხრე / წინააღმდეგ“; ლექსიკური ერთეულის კონირებულ (ასოციაციურ ან ნაგულისხმევ) და აღნიშნულ (ლექსიკონური) მნიშვნელობების კონტექსტში შედარება; ალტერნატივების განხილვა; ინფორმაციის ორგანიზებისა და წარმოდგენის გზების შემუშავება; ქვეტექსტური მნიშვნელობის დასკვნა; იდეების დაკავშირება; იდეების ორგანიზება ლოგიკური თანმიმდევრობით; ასახვა; კითხვის დროს შაბლონების თანმიმდევრობის ამოცნობა, მსგავსება და კონტრასტები, „გამოიცანით და იწინასწარმეტყველეთ“, შედეგების პროგნოზირება, წყაროს ვალიდობის შეფასება, აღმოჩენის პროცესის გამოყენება, მათ შორის: ყურადღების მიქცევა, მოდელის პოვნა, ჯვარედინი შემოწმება, საკუთარი იდეების უარყოფა ან დადასტურება, შეჯამება და დასკვნა; ესეების დაწერა და სხვა. ამ პროცესის მეშვეობით სტუდენტები აკონტროლებენ საკუთარ სწავლებას. ისინი აქტიურად არიან დაკავებულები იმით, რასაც სწავლობენ და არ არიან მხოლოდ პასიური მოსწავლეები.

ინსტრუქციები მასწავლებლებისთვის:

- დაიწყეთ ადრე: მნიშვნელოვანია აქტივობების ბავშვთა ასაკისთვის მორგება, მაგრამ შესაძლებელია მათ ვასწავლოთ როგორ გამოიყენონ საკუთარი ტვინი, რაც შეიძლება ადრე ასაკში;
- არ უპასუხოთ მათ შეკითხვებს დაუყოვნებლივ: თუ მასწავლებლის მთავარი მიზანია დააფიქროს მოსწავლეები, მაშინ მათ დრო უნდა დაუთმოთ რომ თავად იპოვონ პასუხები. სხვაგვარად, დაავალეთ მათ წყვილებში ან ჯგუფებში მუშაობა და პასუხების ერთად პოვნა. ეს არ არის მხოლოდ თანამშრომლობის გაღრმავების შესაძლებლობა. შეიძლება გაგიკვირდეთ, რამდენად კრეატიულები არიან თქვენი მოსწავლეები;
- დასვით და წახალისეთ ღია კითხვები: თქვენ ხელს შეუწყობთ კრიტიკულ აზროვნებას კითხვების დასმით და ასევე იქნებით მათ მიერ კოპირებული მოდელი. ყოველთვის მიეცით მათ საშუალება, დაგისვან კითხვები;
- დაეხმარეთ მოსწავლეებს შეიმუშაონ საკუთარი იდეები: არ უნდა ველოდოთ, რომ მათ კრიტიკული აზროვნების უნარები ჩამოუყალიბდებათ ერთი გაკვეთილის განმავლობაში, ყოველგვარი მხარდაჭერის გარეშე. დაეხმარეთ მათ თავიანთი დავალებების შესრულებაში, „ხარაჩოს“ ტექნიკა / სტრატეგიის მეშვეობით, ამით ისინი არამარტო შეასრულებენ დავალებას, არამედ უჩნდებათ მიღწევის გრძნობა, რაც შესანიშნავი მოტივატორია მუშაობის გასაგრძელებლად;
- წახალისეთ მოსწავლეები იფიქრონ ახლებურად: შემოქმედებითობა არის შესაძლებლობა იფიქრონ ახლებურად და დაინახონ ასოციაციები და ურთიერთობები, რომლებიც აქამდე არ

დაუნახავთ. ამგვარად მოსწავლეები ბუნებრივად გახდებიან უკეთესი მოაზროვნეები და უფრო კრეატიული ადამიანები;

- წახალისეთ გაგება და პატივისცემა: კრიტიკული აზროვნების გამოყენების ერთ-ერთი შედეგია ინტელექტუალური ემპათიის განვითარება, რაც არის სხვის ადგილას საკუთარი თავის წარმოდგენის და მათი აზრებისა და გრძნობების გააზრების უნარი. ამით სტუდენტები, სავარაუდოდ, გახდებიან სამართლიანი და ეთიკური მოაზროვნეები. ამ კონტექსტში, პატივისცემის ცნება შეიძლება უფრო ბუნებრივად განვითარდეს, მაგრამ ის ყოველთვის უნდა იყოს გამყარებული ნებისმიერ სასწავლო გარემოში;

- საქმე მხოლოდ მეცნიერებასა და ფაქტებს არ ეხება: კრიტიკული აზროვნება არა მხოლოდ ინტელექტუალურ ემპათიას განავითარებს მოსწავლეებში, არამედ ასევე დაეხმარება გააცნობიერონ საკუთარი ცოდნა და სხვადასხვა იდეების მუდმივად გადაჭრის საჭიროება.

ლიტერატურა

1. Crocker, J. L., & Bowden, M. R. - Thinking in English: A content-based approach. Tokyo, 2011.
2. Ennis, R. H. - A super streamlined conception of critical thinking. Retrieved 2015, October 15.
3. Glaser, E. M. - An experiment in the development of critical thinking. New York, Bureau of Publications, Teachers College, Columbia University, 1941
4. Tara DeLecce - What is Critical Thinking? – Definition, Skills & Meaning. 2018. Available at: <https://study.com/academy/lesson/what-is-critical-thinking-definition-skills-meaning.html>
5. Willingham, D. T. - Critical thinking. Why is it so hard to teach? American Educator, 2015.

Megi Shalikian-Skhireli

Teaching critical thinking in the language learning process

Abstract

When teaching English, the main focus of teachers is on the development of four language skills: reading, writing, listening and speaking. While these are important skills for students, it is essential to equip them with 21st century skills - critical thinking, creativity, collaboration and communication. All of this can be smoothly developed at the English lesson. Critical thinking can be introduced with effective questioning. Students often have difficulty understanding the nuances of the question and are unable to answer correctly. Words: explain, discuss, develop, comment and describe are just some of the guidelines

that require answers from different angles. It is necessary to ask both factual and extrapolative and descriptive questions based on the development, analysis, evaluation, creation and development of Lower Order Thinking Skills (LOTS) - remembering, understanding, using and higher Order thinking Skills (HOTS). It must be fair to say that critical thinking is important in several ways. Primarily it helps students to observe an object (fact, person, data) from different angles, like, an artist making sketches of a model from different angles, observing every detail, discovering new items in each new angle. This forces them to step out of their comfort zone and question their preconceived notions about the object (even those misconceptions based on their prior knowledge) and become better informed ones. Critical thinking also affects students' personal skills. By thinking critically and looking at the issue from different angles, students become more open-minded and empathetic, sociable, more collaborative with peers, and they accept and discuss their ideas. If we think of students as individuals, it can be said that critical thinking helps them develop their creative side, allowing their thinking process to run more freely and explore more opportunities. This makes them better decision makers, which will help them save time in making these decisions.

Key words: reading, writing, listening and speaking

რეცენზენტი: პროფესორი მ. ღარიბაშვილი